

Stephen
Grosz

paslėptas
gyvenimas

Tikros
psichoanalitiko
istorijos

Alma littera

Kokia paveiki esti nepapasakota istorija

Papasakosiu apie pacientą, kurio istorija mane visiškai suglumino.

Pradėjęs verstis psichoanalitiko praktika, išsinuomojau nedidelį kambarėlį Hampstede, plačioje žalioje gatvėje – Ficdžonso aveniu. Šalia buvo įsikūrę garsių psichoanalitikų kabinetai, visai netoli – Froido muziejus. Pietiniame Ficdžonso aveniu gale stovėjo didelė bronzinė Froido statula.

Tada mano darbo kambarys buvo ramus ir apytuštis. Stovėjo stalas, prie kurio žymėdavausi pastabas ir kas mėnesį išrašydavau sąskaitas. Sienos buvo tuščios, jokių lentynų su ap-lankais – patalpa nebuvo skirta skaityti ar tyrinėti. Daugelio psichoanalitikų kabinetuose stovi patogios sofas, o aš teturėjau viengulę lovą, apdengtą tamsiu užtiesalu. Jos galvūgalyje pūpsojo žąsies pūkų pagalvė, užklota balta drobine servetėle, ją kaskart pakeisdavau. Išnuomojusi kambarį psichoanalitikė prieš daug metų buvo pakabinusi ant sienos afriekiečių liaudies meno dirbinį. Ji vis dar naudodavosi kambariu rytais, o aš – popiet. Todėl patalpa atrodė nejauki, netgi asketiška.

Pusę dienos dirbau Portmano klinikos teismo medicinos skyriuje. Jo pacientai dažniausiai būdavo nusižengę įstatymui – smurtautojai ar žagintojai. Man pakliūdavo įvairiausio amžiaus žmonių, tekdavo rašyti daugybę ataskaitų teismams. Tuo pat metu plėčiau privačią praktiką. Ketinau rytais dirbti klinikoje, po pietų konsultuoti privačiai. Vyliausi, kad būsimuosius mano pacientus kamuoja ne tokios baisios ir sunkios bėdos.

Taip jau nutiko, kad pirmasis jų buvo labai reiklus. Prisimindamas praeitį suprantu, kodėl tada man buvo taip sunku – iš dalies tai nulėmė patirties stoka. Prireikė nemaža laiko, kol suvokiau, kad žmonės be galo skirtingi. Vyresni kolegos psichiatrai ir psichoanalitikai, ko gero, padarė meškos paslaugą – stengdamiesi man padėti, perleido senus savo pacientus. Gydytojai dažnai siunčia jaunesniems kolegoms ligonius, kai nebežino, ką su jais daryti, ir nori jų atsikratyti. Tokie pacientai netrukus ėmė lankytis mano kabinete.

Panelė A. buvo dvidešimtmetė studentė. Nors mano pirmtakas apibūdino ją kaip nevaldančią ašarų, depresyvią ir kamuojamą nevisavertiškumo komplekso asmenybę, išvydau jauną žavią moterį, ir ji man pareiškė esanti nereikalinga jokio gydymo. Bendraudamas su panele A. sužinojau, kad ji ne tik serga bulimija, bet ir nei iš šio, nei iš to kartais ima pjausytis. Konsultacijas ji lankydavo nereguliariai, todėl du ankstesni specialistai atsisakė teikti jai pagalbą.

Susipažinau ir su profesoriumi B., keturiasdešimtmečiu mokslininku, vedusiu ir turinčiu du vaikus. Neseniai jis buvo apkal-

tintas plagijuojas varžovų darbus. Rektoriaus pavaduotojas apie tai pranešė Drausmės komitetui. Jeigu profesoriaus kaltė būtų buvusi įrodyta, – jis neabejojo, kad greičiausiai taip ir bus, – jam būtų tekę savo noru išeiti iš darbo. Šeimos gydytojas prirašė jam antidepresantų ir paprašė, kad pasidomėčiau paciento psichikos būkle. Profesorius B. atrodė linkęs į didelius kraštutinumus – pavyzdžiui, ketino triumfuodamas išjuokti kolegas iš Drausmės komiteto arba mušdamasis į krūtinę išpažinti savo kaltę.

Ponia K., trijų vaikų motina, kartu su vyru laikė restoranėlių. Ieškojo pagalbos, nes patyrė nuolatinį nerimą ir dažnus panikos priepuolius. Pirmąkart apsilankiusi prisipažino, kad jai sunku nuoširdžiai atsiverti. Tik po keleto terapijos mėnesių ponia K. atskleidė turinti romaną su savo vaikų aukle, moterimi, dirbančia jų šeimoje jau septynerius metus, nuo pirmojo vaiko gimimo. Nepaisydama vyro valios, ponia K. slapta mėgino pastoti, kad netektų išsiskirti su aukle.

Tarp pirmųjų mano pacientų minėtinas ir vyrukas, vardu Piteris, ilgai gydytas psichiatrijos ligoninėje. Prieš tris mėnesius, iki mums susitinkant, Piteris pasislėpė vietos bažnyčios spintoje. Ten tūnodamas mėgino nusižudyti, prisirijo kvaišalų ir persipjovė riešus. Negana to, peiliuku susibadė sprandą, krūtinę ir rankas. Po kurio laiko Piterį aptiko valytoja. Nors ir labai išsigandusi ji nepabėgo, laukė atvykstant greitosios. „Kas tai padarė? – klausė moteris Piterio. – Pasakyk man, kas tave sužalojo?“

Ligoninės psichiatrė pasiteiravo, ar sutikčiau konsultuoti Piterį penkiskart per savaitę. Ji vylėsi, kad kasdienė mano

terapija ir lankymasis pas ją sykį per savaitę padės Piteriui atsigauti, vyriškis grįš namo pas sužadėtinę ir ims darbo.

Dvidešimt septynerių metų Piteris buvo inžinierius konstruktorius. Prieš patekdamas į ligoninę, kartu su sužadėtine nusipirko vieno miegamojo butą Londono priemiestyje. Piteris turėjo sunkumų darbe ir jaudinosi dėl pinigų, bet vargu ar šituo galėjai paaiškinti savęs žalojimą. Vienas svarbiausių mano darbo tikslų buvo nustatyti priežastis, kodėl Piteris norėjo nusižudyti. Jei to išsiaiškinti būtų nepavykę, vyriškis būtų mėginęs tai daryti antrąkart.

Piteris buvo aukštas, ilgakojis, bet laikėsi kaip depresijos kamuojami žmonės, ėjo įtraukęs pečius, nuleidęs galvą. Tai rodė ir jo elgesys – vyras kalbėjo užsikirsdamas, vengė žiūrėti į akis. Per seansus gulėdamas ant lovos beveik nekrustelėdavo.

Piteris sąžiningai lankė konsultacijas, beveik niekada nevēluodavo. Po kelių mėnesių buvo išleistas iš ligoninės kaip galintis grįžti į gyvenimą. Vis dėlto kalbėdamasis su pacientu jutau, kad jis vis labiau nuo manęs tolsta, darosi vis sunkiau suprantamas. Per vieną konsultaciją paklausiau:

– Tu ilgai tyli. Gal papasakok, apie ką galvoji?

– Apie vaikystės atostogas Devone, – atsakė Piteris.

Ir vėl stojo ilga tylą. Ar jis galėjo atskleisti man daugiau? Atsakė negalvojęs apie ką nors konkrečiai, tiesiog apie vieatvę.

Man toptelėjo, kad Piteriui įkyrėjau, kad jis norėtų pailsėti nuo konsultacijų. Taip ir išdrožiau. Jis atsakė:

– Galbūt.

Rodos, Piteris mėgino apsisaugoti nuo kišimosi į jo reikalus. Ateidavo į konsultacijas laiku ir atsakinėdavo į klausimus,

bet taip, kad tarp mudviejų neužsimegztų glaudesnis ryšys. Regis, jis laikė mūsų pokalbius esant beprasmiškus.

Po truputį sužinojau, kad Piteris sugebėdavo įgyti draugų, bet paskui juos atstumdavo. Ir darbe dirbdavo lyg niekur nieko, kol staiga susikibdavo su viršininuku ir išeidavo. Taip nutiko keletą kartų. Pasinaudodamas šia informacija mėginau parodyti Piteriui, kad jam trūksta psichologinės pusiausvyros – vyras arba akiai paklūsta, arba siunčia viską velniop. Rodos, Piteris man pritarė, bet vargu ar atsižvelgė į šiuos žodžius. Mano įtarimai netruko pasitvirtinti. Iš pradžių pacientas man pritardavo, vėliau ėmė tyčiotis. Po vienos itin audringos savaitės nustojo lankęsis. Rašiau jam, siūliau ateiti ir paaiškinti, kodėl nutraukė gydymą, bet atsakymo negavau.

Paskambinęs psichiatrei sužinojau, kad Piteris nustojo lankytis ir pas ją.

Po dviejų mėnesių gavau laišką iš jo sužadėtinės. Ji pranešė, kad Piteris nusižudė. Pasak jos, paskutinį mėnesį prieš mirtį buvo itin sutrikęs ir užsisklendęs savyje. Jo palaikai buvo sudeginti krematoriume. Moteris dėkojo man už pastangas padėti velioniui. Aš išsiunčiau jai užuojautos laišką, paskui apie Piterio mirtį pranešiau psichiatrei.

Žinojau, kad Piteris buvo itin sunkus ligonis. Ėmėsis jį gydyti, kreipiausi pagalbos į patyrusį psichoanalitiką, parašiusį knygą apie savižudžius. Šis nurodė daugybę priežasčių, galėjusių paskatinti Piterį idealizuoti mirtį. Gavęs minėtąjį laišką, vėl kreipiausi į kolegą, nerimavau, ar nebūsiu ko pražiūrėjęs. Psichoanalitikas stengėsi mane paguosti.

– Kas žino? – pasakė jis. – Gal pacientą nuo savižudybės tam kartui sulaikė bendravimas su tavimi?

Vis dėlto Piterio mirtis mane smarkiai prislėgė. Be abejo, žinojau, kad visi mes turime galimybę sunaikinti save, bet tikėjau, kad troškimas gyventi stipresnis. Ėmiau suvokti, kad mano įsitikinimai gerokai netvarūs. Piterio savižudybė atskleidė, kad tarp gyvenimo ir mirties vyksta amžina kova.

Po šešių mėnesių į atsakiklį atėjo žinutė. Girdėjau taksofono signalą, pypsėjimą, monetų žvangesį. Paskui prakalbo Piteris: „Tai aš, tebesu gyvas. Norėčiau su jumis pasikalbėti. Mano telefono numeris nepasikeitęs.“

Išgirdęs Piterio balsą apstulbau, baisiai suglumau. Pasvarsčiau, ar nebus sugedęs mano atsakiklis, gal išgirdau seną, pamirštą ištrinti Piterio žinutę. Paskui ėmiau kvatotis – iš pykčio, palengvėjimo ir nuostabos.

Tą vakarą įpykęs parašiau žinutę psichiatrei. Sarkastiškai pajuokavau: „Piteris gyvas, jei tik pragare esama taksofonų. Jis paliko žinutę mano atsakiklyje ir prašo susitikti.“

Kitą savaitę jis atėjo pas mane. Tuoj pat prisipažino, kad ne sužadėtinė, o jis pranešė apie savo mirtį. Perėmė ir jai adresuotą mano užuojautos laišką.

– Kaip jausminga, – pasakė man.

Mano vyresnį kolegą šis atvejis labai sudomino. „Būtų smagu, jei taip nutiktų dažniau. Paaugliai neretai pareiškia: „Kaip gailėsitės, kai nusižudysiu.“ Būtų smagu žinoti, kad jie skiedžia.“ Sutarėme, kad imsiu konsultuoti Piterį tik tada, kai įsitikinsiu, kad jis rimtai pasiryžęs gydytis.

Keliskart pasikalbėję mudu su Piteriu nutarėme atnaujinti konsultacijas. Galiausiai jo išnykimas ir sugrįžimas parodė tai, ko mudu anksčiau nesupratome – Piteriui būtina gluminti kitus.

Ilgainiui išsiaiškinome, kad Piterį džiugina rūpesčiai ir nemalonumai, kylantys per tai, kad jis staiga meta darbą ar nutraukia draugystę. Mane jis apdūmė dukart – pirmą sykį tada, kai atsisakė lankyti konsultacijas, antrą – kai sužadėtinės vardu pranešė apie savo savižudybę. Pirmaisiais gydymo mėnesiais nesupratau, kaip stipriai Piteris trokšta įskaudinti kitus. Kodėl?

Piterio tėvai išsiskyrė, kai jam buvo dveji. Netrukus motina vėl ištekėjo. Antruoju konsultacijų tarpsniu Piteris susirado savo tikrąjį tėvą ir nuoširdžiai pasikalbėjo su motina. Jis papasakojo, kad ši turėjo meilės romaną su vyru, vėliau tapusiu jo patėviu, kad tėvai smarkiai girtaudavo. Piteris prisipažino, kad pirmieji jo gyvenimo metai buvo visai ne tokie, kaip ankstesniuose jo pasakojimuose. Tėvai nesugebėjo tvardyti ir žiauriai elgėsi su mažyliu.

Piteris sakė menkai prisimenąs tėvą, tik tiek, kad tie laikai buvę siaubingi, sunkūs, tėvai baisiai nesutarę. „Motina verkavo ir nuolat atsiprašinėdavo, – atviravo Piteris. – Pagimdė mane būdama vos dvidešimties ir nesulaukė jokios pagalbos. Kartais sakydavo išeisianti iš proto.“

Motinos išpažintis suteikė Piteriui šiokią tokį palengvėjimą. Nuo vaikystės jis gyveno nuolat patirdamas baimę. Vėliau gelbėjosi žinojimu, kad ir pats gali ką nors išgąsdinti. Prievara ir smurtas palieka neišdildomų žymių mažo vaiko sieloje – jų padariniai gali reikštis visą gyvenimą. Seniai patirta trauma verčia mus atstumti kitų žmonių užuojautą. Štai kodėl Piteris troško skaudinti draugus ir artimuosius.

Jis nieku gyvu neleido sau prisipažinti esąs silpnas. Priklausyti nuo kito žmogaus Piteriui atrodė pavojinga. Šio vyro

istorijos esmė tokia: „Puolu pirmas ir kertu, nesu kūdikis, kurį gali lengvai sužeisti.“ Bet kartu Piteris žeidė ir save. Juk mėgino nusižudyti bažnyčioje. Vėliau pats man sakė: „Tariau sau – esu apgailėtinas žliumbiantis kūdikis. Galiu šitai padaryti, ir niekas manęs nesustabdys.“

Tikiu, kad išsipasakodami galime suvokti gyvenimo tikslą. Piteris savojo negalėjo atskleisti. Nesugebėdamas išreikšti žodžiais, griebėsi veiksmų. Ilgainiui supratau, kad jo elgesys atstojo kalbėjimą. Piteris siekė, kad patirčiau, ką patyrė jis, – pyktį, sutrikimą, sukrėtimą.

Anot Karen Bliksen, visą sielvartą galima įveikti aprašant arba išsipasakojant kitiems. O kas, jeigu žmogus negali išlieti savo sielvarto? Jeigu šis kalba už jį?

Iš gydytojo patirties žinau, kad vaikystė daug kam palieka gilių randų. Tų istorijų nesugebame papasakoti, nes niekas nepadedą rasti tinkamų žodžių. Jei taip esti, istorijos prabyla už mus. Mes jas sapnuojame, jos mus persekioja, verčia nepaaiškinamai elgtis.

Po dvejų metų nuo lemtingosios žinutės atsiuntimo mudu su Piteriu sutarėme baigti konsultacijas. Nors man atrodė, kad reikėtų dar padirbėti, Piteris nusprendė, kad gana.

Visa tai nutiko prieš daugelį metų. Nuo tada jis nebelankė mano konsultacijų, bet kartą netyčia mudu susidūrėme kine. Pamatėme vienas kitą vestibulyje ir išsyk atpažinome. Piteris kažką pasakė greta stovinčiai moteriai, juodu priėjo prie manęs. Jis padavė man ranką ir supažindino su žmona.